

ԵՐԴԻՆԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԵԿԵՂԵՑԻ ԵՒ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ ԵՏՔԸ

ՊՈԼՇԵՒԻԶՄ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

(Ճարուհակութիւն նախօրէի քիւնց)

Պոլշեւիկ Ռուսիան ժամանակակից պատմութեան մէջ ոտքի կեցաւ յանկարծ Գոդիադի մը նման և մարտի հրաւէր կարդաց փոքրիկ Դաւթին՝ Եկեղեցիի՝ որ կը հաւատար Աստուծոյ։ Պոլշեւիկ մը այսօր յայտարարուած թշնամիքն է Քրիստոնէութեան։ Ո՛վ է այս Գոդիադը, այսինքն՝ ի՞նչ է Պոլշեւիկը և ի՞նչ են անոր ոգեկան զէնքերը որոնք շեշտակի ուղղուած են քրիստոնէական կրօնքի-դոսին։

(Պոլշեւիկը իբրև գաղափարական զրուծիւն Մարքսիզմն է, պատշաճեցուած մասնաւոր ազգային և ընկերային կացութեան մը։

— Ժաննալու համար Պոլշեւիկ Ռուսիան, պէտք է նախապէս գիտնալ թէ ի՞նչ կը նշանակէ Մարքսիզմը, Մանօթ են կարլ Մարքսի առաջնորդող ընկերային-գաղափարները։ Անոր՝ պատմութեան նիւթապաշտ փիլիսոփայութիւնը, անոր Շտրեյլ և հոգիի քմբռնումը՝ իբրև տնտեսական իրականութենէն կախում ունեցող վերերևոյթներ (epiphénomèna), խնոր ընկերութեան և յայտատանքի տեսութիւնը, գաղափարաբանային աշայքարը, և յեղափոխական մեթոտները։ Պոլշեւիկը, Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ ծանօթ Մարքսիզմի շատ մօտիկ և ընտանի մէկ նմանութիւնն է, դիմագիծի նոր բանդներով. սուր, կոտորել, աւելի խիստ յանդակաւոր, երիտասարդական հով մը, յանդգնութիւն, բացարձակութիւն։ Մինչև Արեւմտեան Մարքսիզմը ցոյց կուտայ արդէն ծերութեան գիծեր եւ անյարբիր դիւանագիտութեան կնճիւղներն։ Լեինի կը դաւանի թէ ինչ է այն մարդը որ ամենէն աւելի հասկցած է Մարքսիզմը։ Պոլշեւիկը հետեւաբար, զօրաւոր յեղափոխական Մարք-

սիզմն է, և ընտափրական քաղաքակաշնութիւն մը՝ փիլիսոփայական դրութեան մը։ Պոլշեւիզմը կը յաւակնի ըլլալ վերականգնումը վաւերական Մարքսիզմին եւ հետեւաբար կը քննադատէ անխնային գեյնի և Լասսալի Մարքսիզմը, մասնաւոր Գաուիցիէն և գաղութինի կապիտալիզմին ընկերվարական ապաստոնները՝ Լեինիզմը գիտակից խզում մըն է գաղութինի ընկերվարութենէն որ իր երազապաշտութեամբ (utopianisme) և ազգայնապաշտութեամբ (chauvinisme) կը հաւատայ ընկերութիւնը բարեկարգելու կարելիութեանց, ծերագիրներու և սկզբունքներու որդեգրումով և ուրիշ քաղաքական կուսակցութիւններու հետ զարաւանդանալան համաձայնութիւններով։ Մինչ Սովիէթ կոմիւնիզմը եղափոխական ընկերվարութեան կը հակադրէ յեղափոխական ընկերվարութիւնը (*), քաղութնի կուսակցութեանց համաձայնութեան Այնառաւորութեան (proletariat) բացարձակապետութիւնը, խաղաղապաշտութեան (pacifisme) եւ ազգային պաշտպանութեան՝ իր գաղափարաբանային պայքարը, Բ. Միջազգայնականին՝ Գ. Միջազգայնականը, 1919ին Մոսկուայի մէջ հիմնուած՝ որուն զօրութեամբ գործնականացուցին Մարքսի ընկերային յեղափոխութեան ամբողջական գաղափարաբանութիւնը։

Բայց Պոլշեւիզմը ամբողջովին կարլ Մարքսի ուսերուն վրայ չի կենար. ան ու-

(*) Ինչպէս յայտնի է նախապատերազմէն շրջանին երկու ընկերվարական ուղղութիւններ կային. առաջինը ներկայացուած էր Ենկերվարական Ռաժավադաներու կողմէ (Social Démocrate), որոնք կը յուսային Ռաժավադանութեան նամբով, այսինքն խորհրդարաններու մէջ բանուորական զանակաբոյք ջուէներուն շնորհիւ, մեծամասնութիւն ձեռք բերելով իրագործել, առանց յեղափոխութեան, ընկերվարութիւնը. իսկ երկրորդ ուղղութիւնը՝ ներկայացուած յեղափոխական ընկերվարականներու կողմէ (Social Révolutionnaire) կը կարծէին թէ կարելի է փութացնել ընկերվարական կարգերու հաստատութեան բանուորական տեսնախճաններու կազմակերպութեամբ, յուսալ բերելով ընդհանուր զործադուլ և այդ յեղափոխական մեթոտով՝ արագ լուծման մը բերել ընկերային հարցը։ Մեծ կուսակցութիւններէն, Ս. Գ. Հնչակեանները առաջին ուղղութեան՝ իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ երկրորդ ուղղութեան կը պատկանին, իրենց ընկերային դաւանանքով։

րիչ նոյնքան զօրաւոր արմատ մըն ալ ունի. Ռուսական. nihilismեւ յեղափոխական հոգեբանութիւնն է ան, տեսակ մը փրկի-սօփայական և զթնկնիք հասկացողութիւն՝ յեղափոխութիւն ստեղծելու: Թոյսոյ, Գործքքի, Հերձին, Ռուսական nihilismեւ ղեկավարները եղան, որոնք մարդը սեւրեւջ մը կրթեցին իրենց շունչին տակ, գոյութիւն ունեցող ընկերային կարգերու մասին արմատական զգոհութիւն սերմանելով անոր հոգիին մէջ, և մտքերը պատրաստեցին յեղափոխական շարժումներու, փոխան եղափոխական մեթոդներու: Մարքսիզմի սերմերը ինկան հետեւաբար արդէն իսկ խորապէս մշակուած գետնի մը վրայ: Պոլշեւիզմի երրորդ արմատը, ինչպէս ցոյց կուտան Berdiaev և ուրիշ ուսմ մեծ խորհողներ, ուսմ հոգիի կրօնական փառանքութեան մէջ է: Ռուս ժողովուրդը զարեւրով երկու կրօնք ունեցաւ. մին՝ պաշտօնական Որթոտոքս կրօնքը, հակա պետական եկեղեցի էր, ենթակալ ձարի կամքին, հետեւաբար ձարական, կայսրական, սկապիտալիստա եւ նուիրապետական եկեղեցի մը, որ չհետաքրքրուեցաւ բնաւ ոչ ժողովուրդի ազատութեամբ, ոչ անոր անախապաշար, հաւասարադառնած կրօնական կրթութեամբ, ոչ ճնշուած զանգուածներու արդարութեան հարցով և ոչ ալ ուսմ աշխատաւորութեան ընկերային տնտեսական պահանջներով: Նուիրապետութիւն, ծիսապաշտութիւն (ritualisme), արարողականութիւն (sacramentalisme), և վանքերու մէջ՝ ճգնողական եսասէր միստիկիզմ մը. անաւստեք էին տիրական երեսները այս պաշտօնական պահպանողական եկեղեցիին:

Պաշտօնական — ձարական եկեղեցիէն անկախաբար, անպաշտօն, գաղտնի ըստօրերկրեան, հակաաւակութեան կրօնք մը արմատ գտաւ հասարակ զանգուածներու եւ հոգեւոր ընտրանիին (Elite) մէջ. անիկա Raskol կրօնքն էր, հերձուածը — որուն հոգեբանութիւնը այնքան կենդանիօրէն ունեւ է Դոստոյովսկի իր Raskolnikov վէպին մէջ —, Բողոքականութեան ուսական ձեւը, Որթոտոքս եկեղեցւոյ ըմբռնումով, թէեւ ոչ իրապէս բողոքական՝ բառին արեւմտեան առումով: Այդ հերձուածը խանդավառ, ճգնողական, հազարամեայ վարքապետութեան (chiliasme) միստիկիզմ

մըն էր, մօտ նախնական քրիստոնէայ կենցաղէն: Անիկա կրօնքն էր ճնշուած միտքերու և խորտակուած հոգիներու, յայտնութեանական տեսիլքներու կրակով մաշող, նոր երկնքի և նոր երկրի սպասումով. անիկա առաջնորդ շունեցող ժողովուրդի մը Մեսիականութիւնն էր, որ բարեկամ չուին այս երկրի վրայ: Ծննդածները իրենց ամենէն խորունկ թշնամութիւնը ցոյց տուին Եկեղեցւոյ և Պետութեան դէմ, կեցրոնանալով Raskolներու շուրջ ժե. զարէն ի վեր. անոնք մեղադրեցին ձարիզմը՝ աւանդապառ ու արքայան Ռուսիան Արեւմտեան քաղաքակրթութեան տիղմին մէջ նետող պետութիւն, և Որթոտոքս եկեղեցին՝ քրիստոնէական ոգիէ պարպուած մարմին մը: Երբ ձարական ինքնակալութիւնը (autocracie) եւ եկեղեցւոյ նուիրապետութիւնը (hierarchisme) իրարու միացան եւ կապիցիւն մէկ պատուած պետական գրութիւն մը, եկեղեցի եւ պետութիւն՝ այս խանդավառներու ալքին երեւցան իբրեւ երկու զօրութիւններ չարի ձեռքին մէջ: Պետութեան եւ Եկեղեցւոյ իրօնական քննադատութիւնը գետնի պատրաստեց քաղաքական nihilismեւ, եւ յետոյ՝ եկեղեցւոյ դէմ հիմնական յարձակումի, Պոլշեւիկեան ուղղութեամբ եւ քաղաքաբարսնութեամբ: Պետական կրօնքին արդի թշնամիները Raskolներու զբաղրոցին մէջ սորվեցան տառէ հերձուքին սրբազան ցնորքը, և ծխապաշտ եկեղեցիին նկատել՝ անօգուտ երազ մը որ ոչ մէկ առնչութիւն ունի իրական աշխարհի տընչուական հարցերու լուծման հետ: Հետեւաբար, Պոլշեւիզմի հակակրօն արմատականութիւնը (radicalisme) Ռուսիոյ մէջ գտաւ հին աւանդութիւն մը, կրօնական և քաղաքական nihiliste թշնամութեան ընդդէմ պետական եկեղեցւոյ: Այդ աւանդութիւնը պարզ ժխտական նկարագիր մը չուներ. դրական կրօնքի մը տարրերը մօտան Պոլշեւիկ հակակրօն շարժման մէջ եւ Արեւմտեան Մարքսիզմի գիտական ընկերային գրութիւնը փոխեցին «աշխարհիկ կրօնքի» և Ռուսիան արձանուցին «երկրի մը առանց Աստուծոյ», բայց՝ կրօնական ջիւրմեռանդութեամբ և խորհրդանշաններով: Պոլշեւիզմը կարելի է բաղդատել իւլաւութեան՝ քրիստոնէութեան մեծագոյն թշնամիին հետ, որ քրիստոնէական կեցրոններու մէջ սոր-

վեցաւ անոր զէմ պայքարելու արուեստը:

Լենինիզմը դիմակաւորուած աշխարհիկ կրօնք մըն է, Մեքսիկանոթիւն մը առանց Մեքսիայի — թէեւ Լենին ինքզինք անոր տեղ կը զնէ —, եռանդուն հազարամեականոթիւն (chiliasme) էր որ ոչ թէ նոր երկինքի կ'սպասէ, այլ նոր երկրի, և կը հաւատայ մարդկութեան փրկութեան գալիք անդասակարգ ընկերութեան կազմութեամբ, տեսակ մը եկեղեցի, անհատաւ հաւատացեալներով, որ հին քրիստոնէական եկեղեցիին կը կողոպտէ իր գանձերէն և տաճարներէն: Երբ 1924ին Սթալին կը դատախօսէր Sverdlovի համալսարանին մէջ «Լենինիզմի հիմքերուն» վրայ, չանգրագարձաւ իսկ Պոլշեւիկ յեղափոխութեան հաւատքին եւ քրիստոնէական հակակրօն հերձուածի յեղափոխական հաւատքին միջև ճակատ յարաբերութեան վրայ, որովհետեւ, Սթալինի համար, Լենինիզմը Մարքսիզմի կիրարկումն էր առասպաւն հողին վրայ, վերականգնանացումը յեղափոխական Մարքսիզմին, նոր պատմական թուականի մը մէջ «կապիտալիստ» կայսերակաշտութեան և պրոլետարեան յեղափոխութեան:

Լենին իր Matérialisme et Empirico-criticisme գրքին մէջ կուտայ Պոլշեւիկ յեղափոխութեան, որ յեղափոխական Աշխատանքիշարժում մըն է, տեսական սկզբունքները այս յեղափոխութեան փիլիսոփայութիւնը չի հետաքրքրուիր մարդու ընդհանուր մէկ իմացումով, ոչ ալ գաղափարական ընկերութեան մը բնազանցութեամբ. անիկա պարզ բռնական յեղափոխութեան հաւատոյ անդադնակ մըն է, գործնական և ռազմավարական միթոս մը՝ Աշխատաւորութեան բացարձակ պետութիւնը հաստատելու: Լուսնի ինքնահրաժարումը (auto-abdication) կատարեալ է Պոլշեւիզմի մէջ: Կոմիւնիստ իմաստասէրը բնագիտական հարցերով չի հետաքրքրուիր. ան տարուած է ոչ թէ գաղափարականներով, այլ ուժի տենչանքով եւ միասփիզմով, անդասակարգ ընկերութեան միթոզ, կուսակցութեան հեղինակութեան, անտեսական կարգացումի ռիթմով և անոր ընկերային նոր դրութեան մէջ յառաջ բերած հետեանքներով:

Պոլշեւիկ յեղափոխութեան բարոյականը կուտայ Լենին, երբ կ'ըսէ. «Ամեն բան բարոյական է որ անհրաժեշտ է հին

ընկերային կարգին չէզոքացման համար»:
Համայնավար բարոյականը նոյնացուած է Աւստրաւորուեան տմբացման եւ բացարձակ պետութեան համար մղուած պայքարին հետ: Եւ Սովիեթ պետութիւնը քաղաքական ձեւ մըն է լոկ որ կարող կը դարձնէ յեղափոխութիւնը գլուխ հանելու Աշխատաւորութեան տնտեսական աղատութիւնը: Պետութիւնը ինքն իր մէջ, Պոլշեւիկ գաղափարաբանութեամբ, բան մը չէ, ինչպէս է ան, օրինակի համար, Հեգելի բարձր իտէալիզմին և ֆաշիզմի մէջ: Պոլշեւիկ պետութիւնը Աւստրաւորուեան բացարձակ պետութիւնէն տարբեր է իր միակ արդարացումը, և պիտի լուծուի երբ անդաւազարգ ընկերութիւնը իրականութիւն դառնայ (*): Աշխատաւորութեան պետական կազմակերպութիւնը պարզապէս ճնշուած կանգուն ձեւը: Կողմնակի զանգուածներու հողմարգելն է, որուն գոյութիւնը աւելորդ պիտի դառնայ գալիք անխիտանական ընկերութեան մէջ:

Այլ նոր ընկերութեան հիմնադիրները կը ըննադատեն խառնուրդ նախկին պետութիւններու եկեղեցիներ. Լենին նախկին ձարական պետութիւնը ու եկեղեցին կը նկատէր դատաւարագրու հակառակութեանց եւ անհամաձայնութեանց մէկ արգասիքը, և ճնշուած ներք շահագործելու միջոց. հետեւաբար զիստաց զանոնք: Ըստ Լենինի պետութիւնը ըլլալով աւելի ճնշող ուժ՝ պէտք էր մեռնէր յեղափոխութեամբ. պետութիւնը սկսաւ պատմութեան մէջ այն ատեն միայն երբ ճնշումը սկսաւ. այսինքն՝ երբ գերիներու և տէրերու զստակարգը ստեղծուեցան. պաշտպանելով անհատական ըստացումը՝ պետութիւնը եղաւ բնական պաշտպանը «կապիտալիստ» ընկերութեան. ուստի Աշխատաւորութեան յեղափոխական շարժումը մէկ կողմ կը նետէ շահագործման այս մեքենան, քաղքենիութեան այս շողորթը: Արդի Պոլշեւիկ պետական կազմակերպութիւնը կը պատաստուի բոլոր պետական ուժերու ճնշումին, եւ զստակարգային պայքարը միակ միջոցը կը նը-

(*) Կոմիւնիզմ և անդաւազարգ ընկերութեան կարելի չէ հաստատուի առանց Աշխատաւորութեան զօրութիւնը բացարձակ պետութեան. և այդ բացարձակ պետութիւնը իրականին մէջ, ուժն է անկաւարձներու. այսպէս սորվեցուցին Նիքիթ Ժ. Սթալին:

կատուի ճնշելու պետութիւնը և անոր տեղ գնելու կազմակերպուած Աշխատաւորութիւնը:

Հակառակ Ռամկավարութեան՝ որ կը քարոզէ բոլոր մարդերու հաւասարութիւն, բայց կը պահէ ցնցող անհաւասարութիւն մը մարդերու եւ դասակարգերու միջեւ, Պոլշեւիզմը յաւակնութիւնը ունի սրբել աւելու բոլոր ընկերային անարդարութիւնները, զանգուածները կրթելով աւելի լայն ձեւով մը քան ինչ որ կ'ընեն Հանրապետական եւ «Բարլամենտարական» վարչա-ձեւերը, այնպէս որ անոնք կարողանան լիութիւն մօտ ունենալ արտագրութեան, ըստաւտմի եւ կառավարական գործերու մէջ: Կարմիր բանակը անհրաժեշտութիւն մըն է առաջնորդներու ձեռքին մէջ յառաջ տանելու դասակարգային պայքարը մինչև այն երջանիկ թուականը երբ իրականանայ հաւասարութիւնը եւ դասակարգային բանակը վերածուի ազգային քաղաքական զօրքի:

Պոլշեւիկ յեղափոխութեան գաղափարաբանութիւնը արդարեւ զօրաւոր քննադատութիւն մըն է կապիտալիստ պետութեան, ու նոյն ատեն պայքարի ծրագիր մը ընդդէմ ընկերութեան ներկայ ձեռն եւ կրօնքին: Արդի ընկերութեան տկարութիւնը, որուն գէմ կը յարձակի Պոլշեւիզմը պահանջ է անտեսական եւ ընկերային արդարութեան, հետեւաբար, սշարունակական յեղափոխութիւն մը անհրաժեշտ է՝ զիւղացիական տարրին եւ ճարտարարուեստի գործաւորներուն կողմէ, քանզիլու համար այս անարդարութիւնը անհաւասարութիւնը Պոլշեւիկեան մտածումին մէջ՝ անարգարութիւն է:

Պոլշեւիզմի անդասակարգ ընկերութիւնը փոխ վրէժ մըն է և հեզնական պատասխան մը Աշխատաւորութեան՝ քրիստոնէական կրօնքի եղբայրութեան պատգամին, քրիստոնէութիւնը երկու հազար տարուան մէջ չկրցաւ փրկել ընկերութիւնը, Պոլշեւիզմը կը յաւակնի փրկել զայն հինգ տարուան մէջ, ոչ թէ մտածումի ու բարոյականի գիծով, այլ յեղափոխութեամբ...

Այսպիսի անդասակարգ ընկերութեան ըմբռնումը, նոր հասկացողութիւն մը բերաւ մարդու մասին. Պոլշեւիկ մարդաբանութեան մէջ մարդը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ բնական էակ մը, բնագոյններու եւ փորձա-

նութեանց խորձ մը, իրարու կապուած և զարգացած՝ մարդու ներքին բնական եսասիրութեամբ, որ իր իմացականութիւնը կը գործածէ իր անձնական նպատակներուն համար. մարդը կենսաբանական երեւոյթ մըն է լոկ. իր ձեւաւորող իսկութիւնը (entéléchie) ազատ անձնականութիւն չէ, այլ անդասակարգ ընկերութիւն. մարդը՝ ընկերութեան և ընկերային յեղափոխութեան մէկ արտագրութիւնն է. դասակարգային պայքարը միջոց մըն է դարձեալ իրականացնելու մարդուն ճշմարիտ վստահանք, կատարելա ընկերութեան անտեսական դրութեան մը մէջ. «Տեսնական հարցերու լուծումը» լուծումն է ցանկ մարդկային ըլլող հարցերուն. մարդը այլեւ իմացական և գեղական արժէքներու ամբողջութիւն մը չէ. ոչինչ գիտէ իր ծագումին եւ վախճանին մասին, կը փնտէ միայն աւելի լայն բընական զարգացում մը, գերբնականը չի խօսի որ անոր զգայարաններուն, կ'ապրի ոչ թէ Աստուծոյ ստեղծագործ սիրով եւ բարոյական օրէնքներու հրամայականով, այլ... լոկ հացով. չունի ու է պատեհութիւն ըլլալու Երտրոզի եղէգ մըն եւս ազատ անհատականութիւն մը. որովհետեւ Պոլշեւիկեան բնագաղտութիւնը կը լուծէ անոր անձնական ուրակը, անոր գաղափարներն ու ցանկութիւնները՝ գորշ հաւաքական անանուն երջանկութեան՝ անդասակարգ միաձեւ ընկերականութեան մը մէջ, որ հոգին կը նկատէ մուրացիկ մը և կ'ընդունի զայն այն ատեն միայն երբ կարենայ գործածել զայն մարդուն բանայնացման եւ մեքենականացումին համար:

Անդասակարգ ընկերութիւնը կը ներկայացնէ ոչ միայն Պոլշեւիկ մարդը, այլ նաեւ Պոլշեւիկ աստուածութիւնը. կրօնական այդ ուղղութիւնը ժխտական նկարագիր մը ունի, վասնզի Պոլշեւիզմը տեսակ մը բնապայտ կրօնք է, կրօնական միջկատակ մը, վարդապետութիւններով, խորհրդանշաններով, արարողութեամբ, Մեսիականութեամբ, տիեզերականութեամբ, և վախճանաբանութեամբ:

Պոլշեւիզմի հետապնդած կրօնական ճշմարտն է հայածանք՝ հակակրօն քաղաքականութեան հարց մ'ըլլալէ աւելի, Պոլշեւիկ գաղափարաբանութեան բնական մէկ հետեւանքն է որ կը ներկայացնէ ներկայ

տիեզերքի հասկացողության քրիստոնեայ ըմբռնումին միւս երեսը և յայտարարուած թշնամին է քրիստոնէութեան, ոչ թէ պարզ քաղաքական և կրօնական անտարբերութեամբ, այլ ներքին խորունկ համոզումով։ Հակակրօն այս թշնամութիւնը, աւելի խոր արմատներ ունի քան Ռուսական եկեղեցւոյ նախապաշարութի և խաւարամտութեան (obscurantisme) մեղադրանքը, ընկերային անտարբերութիւնը, քաղքենի եւ դրամատիրական ոգին, որոնք յատկանշւորը եղան թարական եկեղեցիին։ Պոլշեւիկ հակակրօն թշնամութիւնը միայն այս անտարբերութեան դէմ չի յարձակիր, անիկա աւելի խոր արմատներ ունի, տենդոտ աշխարհականացումի, կեանքի ճարտարաբանական մեքենականացումի և Մարքսիստեան փրիւստփայական նիւթապաշտութեան։

Պոլշեւիկը կը պայքարի ոչ միայն կրօնքին, այլ նաեւ Աստուծոյ դէմ, — ըլլայ Անեհովա, Գրիստոս, Պուստա կամ Ալլահ — ու մասնաւորաբար կը յարձակի ոչ միայն քրիստոնեայ եկեղեցւոյ պատեհապաշտութեան, անոր ընկերային անտարբերականութեան, բարոյականին և քարոզչաշտութեան (verbalisme) դէմ, այլ ուղղակի Գրիստոսի անձին։ Այդ նպատակին մէջ յաջողելու համար ստեղծուած է անաստուած շարժումը որ Beshboznik օրկանով կը յաւանկի գաղափարական պայքար մղել քրիստոնեայ մշակութիւն և աստուածաբանութեան դէմ, քարերը հացի փոխելով եւ հացէն աստուած մը շինելով իր տնտեսական նիւթապաշտութեան մէջ։ այդ շարժումը կը ջանայ ձեւաւորել գիտակցութիւններ՝ բռնութեամբ, որովհետեւ կը հաւատայ արդուն բացարձակ ստեղծագործութի կախարդանքին։ Իր տիտանականութեամբ (titanisme) ան կը հաւատայ նաեւ Մեծ Երազին (Utopia) իրականացման(°)։

Պոլշեւիկ հակակրօն քաղաքականը

թիւնը հիմնուած է Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան պաշտօնական գաղափարացանութեան վրայ, որ նպատակ ունի քանդելու քրիստոնեայ քաղաքակրթութիւնն ու մշակոյթը։ Պոլշեւիկ գաղափարաբանութեան տեսաբաններու գրուած քննքնէն կարգ մը յատկանշական մէջբերումներ, յատկաւ օրէն ցոյց կու տան Պոլշեւիկ պետութեան հակակրօն հոգեբանութիւնն ու կեցուածքը։ այսպէս, Վարքսիկ մը նիւթապաշտութիւն է, հետեւաբար, թշնամի կրօնքին։ Պոլշեւիկ մի գաղափարական աւելն մէկ հարուածը պէտք է ուղղուի աւանդական Արեւելաւ եկեղեցիին։ պէտք է կուռնք կրօնքին դէմ, որովհետեւ կրօնքին դէմ մղուած պայքարը՝ Ա. Բ. Գ. ն է մեր Մատեւրիւիզմին։ այդ պայքարը պէտք է մղուի ոչ միայն տեսական և գաղափարական գեոմի վրայ, այլ նաեւ գործնական կերպով մը։ կրօնքին դէմ մղուած պայքարը պէտք է ըլլայ ոչ թէ անհատական գործ մը, այլ ամբողջ Պոլշեւիկ կուսակցութիւնը մտահոգող երեւոյթ մը, որովհետեւ կրօնական ոգին, զանգուածներու աչքին քաշուած քողմն է որ կ'արգիլէ անոնց տեսնել ընկերականութեան տանող ճամբան։ Սովիք հայրեմսիւրսիւնը հակակրօնական է, որովհետեւ հակակրօն պայքարը՝ ընկերականութեան համար մղուած պայքար մըն է։ կուռնիստ կեանք հնարաւոր է հոն՝ ուր անդուածները ազատուած են կրօնքին ափիւնէն, վասն զի կրօնք՝ — ըլլայ ան Գրիստոնէութիւն, Իսլամութիւն, Հրեութիւն, Humanitarianisme — եւ ընկերականութիւն՝ անհաշտելի են։

Այս գաղափարաբանութիւնը իրագործելու համար ստեղծուած է անաստուածեան պաշտամունքը՝ զարգացնող Երիտասարդներու ընկերութիւն մը, Comsomol, որ պիտի կերտէ նոր ընկերային աշխարհը՝ հնչեցնելով ամբողջ երկրագունտի վրայ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան գաղափարաբանութիւնը, որովհետեւ Պոլշեւիկը Միջազգային Յեղափոխութիւն մըն է։

Եթէ ջանանք հասկնալ կրօնքին հանդէպ, մասնաւորաբար Գրիստոնէութեան, ցոյց տրուած այս ատելութեան եւ անբարեացականութեան շարժառիթները, եկեղեցւոյ և Պետութեան դէմ նետուած յուսալքական և սոսոսական հարաստանութիւններ։

(°) Մանօթ է Գար Մարքսի կատարած գտորդումը երազայալս (Ընկերայնութեան) (Socialisme Utopique) որ հին ընկերային բարեկարգում մը երազողներուն ընկերականութիւնը եղած է։ Գիտական Ընկերայնութեան (Socialisme Scientifique) որ նոր կարգերուն գալը (Avènement) կը համարի իբրեւ անհրաժեշտ արդիւնք ընկերային անտեսութեան գիտական օրէնքներու հետեւանքներուն։

րուն մէջ, հետեւեալ լայն-մոքիմներ պիտի գտնենք:

1. — Ռուս Եկեղեցին Մեծ պատերազմէն առաջ, կամակատար գործիքը ըլլալով ձարին եւ զրամատէր ընկերութեան, եւ զած է զանգուածները շահագործող, զաւնոք գերութեան մէջ պահող և անոր տընտեսական վիճակով բնաւ չհետաքրքրուող մարմին մը. դասակարգերու անհետացումով, կրօնքի գոյութեան իրաւունքն ալ վերջ կը գտնէ: Արդ, կրօնքին դէմ ցոյց տրուած ատելութիւնը փոխ վրէժ մըն է կրօնքի այն ձեւէն՝ որ Ռուսականը եղաւ:

2. — Կրօնքը իր վերանցական (transcendental) երկինքի պատգամով և զալիք թաւաորութեան մը արդարութեամբ, կ'անգամաւորէ զանգուածներու յեղափոխական կամքը: Արդ, անաստուածութիւնը անհրաժեշտ գրգիռ մըն է յեղափոխական գործունէութեան և հսկազեղ՝ «կրօնքի ակփռնի»:

3. — Կրօնք կը նշանակէ, ըստ Պոլշեւիկ զազափարաբանութեան, հակա-յեղափոխութիւն (réaction), խաւարամտութիւն, և նախապաշարում մը՝ որ այլեւս անհանգուծելի է արդի գիտական հիմքերու վերայ կանգնող մշակոյթին. հետեւաբար, յեղափոխական անաստուածութիւնը արշաւոյն է գիտական դրական նոր կրօնքի մը:

Պատմութեան փորձառութիւնը դառնօրէն ցոյց կուտայ որ հաւատքի մը մեծ ծագոյն թշնամին՝ նոր հաւատքի մը վերեւեւումն է. այսպիսի թշնամի հաւատք մը՝ միացաւ Ռուսական Յեղափոխութեան ուժի հսկային հետ եւ Պոլշեւիկ մը եղաւ իրենց հարազատ զաւակը:

Ռուսական Եկեղեցիի վրիպած ընկերային դերը մեծ չափով պատասխանատու է հակակրօն այս կատաղութեան. Աւետարանի պատգամին՝ ընկերային նկարագրին տըգիտութիւնը, քրիստոնէական կրօնքի ճշմարիտ բնութեան անգիտութիւնը, ուրիշ պատճառներ են այս թշնամութեան թայն խոր է եւ ուժ կ'առնէ ոչ այնքան տարբեր ընկերային տեսութեանէ մը որքան նոր հաւատքի մը միթիկ խորքերէն. անհաւատութեան այս

նոր կրօնքը կը հաւատայ մարդուն, անոր իմացականութեան, ստեղծագործ կարողութեան, ապագային, թշուառութեան վրայ ստոյգ յաղթանակին. երկրաւոր ոգին կը ներշնչէ այս կրօնքը աշխարհիկ կատաղութեամբ մը որ կը քանդէ ամէն բան որ այս երկրէն չէ: Այսպէս Պոլշեւիկ մի բաւոյականը ցոյց կու տայ յստակօրէն այն անդունդը որ կը բաժնէ զայն քրիստոնէայ բարոյականէն. քրիստոնէութիւնը չի կրնար քալել յեղափոխական կոմիւնիզմի մը հետ որուն մարտնչող զազափարաբանութիւնը վերիվայր կը շրջէ ընկերութիւնն, և իմացական ու ոգեկան արժէքները. տակաւին մեծ խրամատ մը կայ, Պոլշեւիկ «երկրաւոր դրախտին» եւ քրիստոնէական դրախտին, Պոլշեւիկ երազապաշտութեան (utopianisme) եւ քրիստոնէական վախճանաբանութեան (eschatologie), անդասակարգ ընկերութեան և Աստուծոյ Թաղաւորութեան զազափարանքուն մէջ: Գազափարաբանութիւն մը որ պատմութեան վախճանը եւ նպատակը կը տեսնէ տնտեսական և ընկերային դրութեան մը մէջ, ոչ միայն կը ծիծաղի քրիստոնէայ զազափարաբանութեան և երկինքին վրայ, այլ նաեւ կը պայքարի անոր դէմ, իրրեւ անգամատող ազդեցութեան՝ որ թանձրացաւ դէպքերու տեղ կը գնէ բարձր գազափարականներ. Պոլշեւիկ մի «տնտեսական vampirisme» չի կրնար հաշտ քալել ուխտաւորի մը իղձերուն հետ որ կ'ընթացնայ դէպի իմացական և ոգեկան արժէքները, դէպի երկինք և Աստուած: Իրաց այս վիճակին մէջ, Ռուսական մարտիրոս Եկեղեցիին կը մնայ սպասել, ապաշխարել, յուսալ և ազօթել:

ԱՐԹՈՒՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

(Շարունակելի)

